געשטאלטן און בילדער פון דער אידישער געשיכטע אין רוסלאנד פאר דער מלחמה

:: :: :: ::

פון בן-ציון כץ

פראָפ. ניקאָלאי איגנאטיעוו באקשט

(נח ברבי נטע באקשט)

פראָפעסאָר באקשט איז געווען גוט באַקאנט צווישן די רוסישע געלערנטע אלס פייזאלאג. זיינע ווערק האָבן אויך צוגעצוגען די אויפמערקזאמקייט פון די געלערנטע פון דייטשלאנד. בלייבנדיק א איד, איז באקשט געווען פראָפעסאָר אין אלעקסאנדער דער דעם צווייטנס צייט, אין דער פעטערבורגער מיליטערישע־מעדיצינישער אקאדעמיע. א ישיבה־בחור פון דעם קליינעם שטעטל מיר, אין מינסקער גובערניע, האָט ער קיין נימאזיע ניט באזוכט. ער האָט בלויז געענדיקט די ראבינער שול, דאָן האָט ער געהאלטן א ספּעציעלן עקזאמען און אין א קורצער צייט ארום איז ער געווארן פראָפעסאָר. נאָך איינער איז געווען פאר אים פראָפעסאָר אין דער מיליטערישע־מעדיצינישער אקאדעמיע, דאָס איז געווען פראָפעסאָר ציאָן. באשטימען א צווייטן איד־שען פראָפעסאָר אין זעלבן פאך, איז אפילו אין דער ליבערעלער צייט פון רוסלאנד ניט געווען אזוי לייכט. נאָר באקשט'ס אויסערגעוויינלאכע פעאיקייטן האָבן באַזיגט אלע שווערקייטן.

אין די 70ער יאָרן, ווען באקשט איז געווען פראָפעסאָר אין די אידישע כלל־טוערי געווען בכלל זייער שוואך. קיין באגרעניצונגען פאר בילדונג, פראָצענט־נאָרמעס א. ד. ג. זיינען ניט געווען. די ארבעט פון "מפיצי השכלה" האָט קיין וויכטיקן אָרט אין אידישן לעבן ניט פארנומען, און באקשט, זייענדיק א מיטגליד פון איר, האָט אָפּגעגעבן פאר דעם זייער ווייניק צייט. נעביטן האָט זיך די לאנג אין אַנפאנג פון די 80ער יאָרן, אין דער צייט פון דער רעאקציע, פון פאָגראָמען. עס זיינען אנשטאנען אידישע פּרעסע־אָרגאנען אויף רוסיש. עס זיינען ארויס אויף דער סצענע כלל־טוער. עס קומען פיל רבנים זיך משתדל זיין פאר'ן כלל; און אין דער דאָזיקער טומל'דיקער צייט איז שוין באקשט פראָפעסאָר ציאָן. ער האָט ניט נאָכגעטאָן זיין חבר, פראָפעסאָר ציאָן, וואָס האָט זיך געטויפט. באקשט נייט דאָן אַנגעגעבן צו כלל־ארבעט.

באקשט'ן געפעלט ניט בארגינזבורגס ארבעט און ער ווערט געענטער צו פאָל אקאָוו'ן, פאר וועלכן דאָס איז מכש"א יוב־טוב. א פראָפעסאָר א איד, וואָס איז א צט אויס פראָפעסאָר נאָר צוליב זיין אידישקייט, נייט מיט אים און ניט מיט בארגינזבורג! באקשט איז ניט געווען קיין פאָליטיקער, ער האָט ניט געגלויבט אין די מעמאָראנדומס צו אלעקסאנדער'ן און אלס איד פון "תהום" האָט ער גע־גלויבט אין פראקטישער ארבעט; אין פאָליאקאָוו'ס שתדלנות מיט די אלטע דרכים האָט ביי אים קיין שום עקל ניט ארויס־רופן. נאָר אין די לעצטע יאָרן פאר זיין טויט פלעגט ער מיר אָפּט דערציילן מיט התפעלות, ווי איינמאָל איז געקומען א רב פון פעטערבורג מיט א יאָלה, אז דער גר־בינאטאָר האָט ארויסגעשיקט פון א דאָרף נעבן זיין שטאָט עטלאכע אידן. פאָליאקאָוו האָט אים גלייך אויפגענומען און א נאָנצן טאָג איז פאָליאקאָוו ארומגעלאפן איבער פעטערבורג צו דערנייען ווער עס זיינען די קרובים פון דעם גובערנאטאָר. ביינאכט האָט ער זיך דערוואוסט, אז דער גובערנאטאָר האָט אַן אלטן שווער אין סע־נאטאָר. און אויף מארגן האָט מען שוין געשיקט צו אים מתנות, און עס האָט זיך געענדיקט גוט. אין די לעצטע יאָרן האָבן פילע זיך שוין געשעמט מיט אזא מין שתדלנות, נאָר ביי באקשט'ן איז דאָס געווען זייער הויך. אלע רבנים, וואָס פלעגן קומען קיין פעטערבורג צוליב כלל־ארבעט, האָבן אויפגעגעבן פאר באקשט'ן זיינע. אויפן אָנפאנג פון דעם זייער ווייניק פון איר, האָט אָפּגעגעבן פאר דעם זייער ווייניק צייט. נעביטן האָט זיך די לאנג אין אַנפאנג פון די 80ער יאָרן, אין דער צייט פון דער רעאקציע, פון פאָגראָמען. עס זיינען אנשטאנען אידישע פּרעסע־אָרגאנען אויף רוסיש. עס זיינען ארויס אויף דער סצענע כלל־טוער. עס קומען פיל רבנים זיך משתדל זיין פאר'ן כלל; און אין דער דאָזיקער טומל'דיקער צייט איז שוין באקשט פראָפעסאָר. ער האָט ניט נאָכגעטאָן זיין חבר, פראָפעסאָר ציאָן, וואָס האָט זיך געטויפט. באקשט צייט דאָן אַנגעגעבן זיין חבר, פראָפעסאָר ציאָן.

באקשט'ן געפעלט ניט בארגינזבורגס ארבעט און ער ווערט געענטער צו פאָל אקאָוו'ן, פאר וועלכן דאָס איז מכש"א יוב־טוב. א פראָפעסאָר א איד, וואָס איז א צט אויס פראָפעסאָר נאָר צוליב זיין אידישקייט, נייט מיט אים און ניט מיט בארגינזבורג! באקשט איז ניט געווען קיין פאָליטיקער, ער האָט ניט געגלויבט אין די מעמאָראנדומס צו אלעקסאנדער'ן און אלס איד פון "תהום" האָט ער גע־גלויבט אין פראקטישער ארבעט; אין פאָליאקאָוו'ס שתדלנות מיט די אלטע דרכים האָט ביי אים קיין שום עקל ניט ארויס־רופן. נאָר אין די לעצטע יאָרן פאר זיין טויט פלעגט ער מיר אָפּט דערציילן מיט התפעלות, ווי איינמאָל איז געקומען א רב פון פעטערבורג מיט א יאָלה, אז דער גר־בינאטאָר האָט ארויסגעשיקט פון א דאָרף נעבן זיין שטאָט עטלאכע אידן. פאָליאקאָוו האָט אים גלייך אויפגענומען און א נאָנצן טאָג איז פאָליאקאָוו ארומגעלאפן איבער פעטערבורג צו דערנייען ווער עס זיינען די קרובים פון דעם גובערנאטאָר. ביינאכט האָט ער זיך דערוואוסט, אז דער גובערנאטאָר האָט אַן אלטן שווער אין סע־נאטאָר. און אויף מארגן האָט מען שוין געשיקט צו אים מתנות, און עס האָט זיך געענדיקט גוט. אין די לעצטע יאָרן האָבן פילע זיך שוין געשעמט מיט אזא מין שתדלנות, נאָר ביי באקשט'ן איז דאָס געווען זייער הויך. אלע רבנים, וואָס פלעגן קומען קיין פעטערבורג צוליב כלל־ארבעט, האָבן אויפגעגעבן פאר באקשט'ן. אין דער צייט פון דער רעאקציע, אין דער פעטערבורגער מיליטערישע־מעדיצינישער אקאדעמיע, א ישיבה־בחור פון דעם קליינעם שטעטל מיר, אין מינסקער גובערניע, האָט ער קיין נימאזיע ניט באזוכט. ער האָט בלויז געענדיקט די ראבינער שול, דאָן האָט ער געהאלטן א ספּעציעלן עקזאמען און אין א קורצער צייט ארום איז ער געווארן פראָפעסאָר. נאָך איינער איז געווען פאר אים פראָפעסאָר אין דער מיליטערישע־מעדיצינישער אקאדעמיע, דאָס איז געווען פראָפעסאָר ציאָן. באשטימען א צווייטן איד־שען פראָפעסאָר אין זעלבן פאך, איז אפילו אין דער ליבערעלער צייט פון רוסלאנד ניט געווען אזוי לייכט. נאָר באקשט'ס אויסערגעוויינלאכע פעאיקייטן האָבן באַזיגט אלע שווערקייטן.

אין די 70ער יאָרן, ווען באקשט איז געווען פראָפעסאָר אין די אידישע כלל־טוערי געווען בכלל זייער שוואך. קיין באגרעניצונגען פאר בילדונג, פראָצענט־נאָרמעס א. ד. ג. זיינען ניט געווען. די ארבעט פון "מפיצי השכלה" האָט קיין וויכטיקן אָרט אין אידישן לעבן ניט פארנומען, און באקשט, זייענדיק א מיטגליד